

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Nová svoboda, Ostrava

- 8. IV. 1989.

Kultura

Kruté podobensství

Od chvíle, kdy Milan Kundera pronikl za kamufláže hesel humanitního přívzuku a nelidské praxe, stupňuje se jeho hněv ke každé formě neupřímnosti společenských vztahů. Kolik nesouhlasu s předstíráním citů a přesvědčení je vysloveno třeba jen v jeho sešitech Směšných lásek. Jak prudce uhodil, až zdálo, že pod pás, v Majitelích klíčů. Jak jeho světový názor a odmítnutí každé občanské zbabělosti se ozvalo z jeho románu Žert. Ano, především v Žertu, neboť tímto titulem by bylo možno nazvat i nejnovější práci M. Kundery.

Jeho komedii z rodu černého dramatu, kterou o velikonoční sobotě uvedlo v Ostravě v režii Pavla Hradila a výpravě J. Duška Divadlo Petra Bezruče. Hra se jmenuje „PTÁKOVINA“. Z poněkud laskavní recese jakéhosi ředitele jakési školy v jakémsi městě se vyvine ne příběh, ale velké PODOBENSTVÍ. Podobensství o člověku, který jen maličko odkryl svou lidskou podobu, drápkem uvázl v síti krutého času a je nemilosrdně rozemlán mechanismem, jehož byl i spoluvůrcem a uskutečňovatelem. Žert, jehož byl původcem a který maličko porozvinul, rozvíjí se v úděsnou aparaturu odlišťených lidí, v nichž divák překvapeně sledává mnoho podobnosti nikoliv již čistě náhodných.

Tato černá Kunderova komedie se nezdržuje psychologizováním. Vkládá však do úst svých postav tolik věcných pravd, až je z nich úzko v realitě všedního dne současného života. Režisér tyto pravdy také zvýrazňuje v dovedivém rejči groteskně laděných výstupů, jimiž hra letí do svého děsivého „šlusaktu“ první části, aby pak v další patřičně rozehrál téma bezmoci manipulovaného člověka i brutality osobních údelů zdánlivých manipulátorů.

Zdržázníme nejprve souhrn celého souboru. Bez zbytečného přehánění, které by v této kruté komedii ani nebylo na místě, hrál decentně velký příběh o utrpení člověka. Jím na jeviště bezručovců se dostal znovu k slovu velmi palčivý dnešek. Hrou, která svým obsahem vyžaduje ovšem obecenstvo, jež z převážné části je mimo obvyklý

okruh návštěvnictva, pro něž Divadlo P. Bezruče hrává.

Hlavní dvě postavy hry byly obsazeny Otakarem Jandou (ředitel) a Janem Filipem (ředitel školy). J. Filip byl přesvědčivější teprve tam, kde odložil vládcovsko-kaprálskou pózu pána školy a úslužného vykonavatele. Když našel výrazné tóny pro odstínění citových přívraků, kdy je usvědčován, že je ještě člověkem. O. Janda v předsteví byl rozhodně úspěšnější nadutý pán města, vládnoucí hlupák, nežli v přílišné křeči zmltaný žárlivec, uvědomující si svou malost a nemohoucnost. Dokázal zvýraznit svou postavu do symbolu úděsného proty, kdož o možnostech takové existence pochybuje. Jemně uměřená a šťastnější až ve druhé části hry byla učitelka Eva, kterou hrála Věra Janků, jako postavu, uchováající si trvale svou lidskou tvář. A. Tománková byla působivá ve své Růženě; zvýraznila její vypočítavou skromnost a proměna z maloměstské paničky ve vítězící furii a nenasytného dravce, proklamujícího strašlivou moralitu celé hry: o nejsladší moci uplatňující se tehdy, kdy slabý vládne silnému a blbec chytrému. Skoda, že J. Wimmer svého žáka, doznávajícího se ke skutku, jehož se nedopustil, oslabil laděním do humornosti, jedním jediným nevhodným zasmáním ve chvíli, kdy pronáší nejzávažnější repliku a vyznání bezbranných v odlišťené době a společnosti, jež představoval mikrokosmos Kunderovy jakési školy a jakéhosi města.

MILAN RUSINSKÝ

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Zemědělské noviny, Morava

- 7. V. 1969

KULTURA

ZLÁ HRA

První hra Milana Kundery, *Majitelé klíčů*, vznikla na počátku tohoto desetiletí, druhá na jeho konci. Po libereckém divadle nastudovalo nyní *Ptákovinu* Divadlo Petra Bezruče v Ostravě. V naší společnosti proběhl v tomto mezidobí vývoj, jímž byl byrokratický model státního aparátu přiveden k fraškovitosti a posléze ke své zkáze. Tento vývoj se odrazil i v rozdílu mezi oběma Kunderovými hrami. *Ptákovina* je zlá komedie, která se nemilosrdně vysmívá malosti a nízkosti systému.

Stejně jako v povídkách cyklu *Směšné lásky* nebo v románu *Zert* je i v *Ptákovině* hlavním hrdinou bravurní manipulátor, který ve snaze uchovat si vnitřní svobodu rozvíjí kolem sebe obratně organizovanou hru, jejíž oběť se sám posléze stane. Stejně jako v Kunderově prozaické tvorbě je i zde přítomna základní dvojediná dimenze: krutá ironie a krutý smutek. To, co se rozehraje okolo neslušné kresby na tabuli, je sice velká legrace, ale ještě více je v té zábavě zoufalství a zhnušení nad světem, v němž si lidé nechají uříznout uši a pak vystupují v dvojroli mučedníků a fízlů, kteří oddaně slídí ve službách svých mučitelů.

Režisér ostravského představení Pavel Hradil vede inscenaci v ironické až parodické linii. Do přestávky je to takřka skeč, situace se rychle střídají, postavy jsou ostře karikovány, obecnost se znamenitě baví. Pro takto nasazené postavy je však v druhé polovině představení nesnadné unést obrat k tragikomedii. Tak zůstává inscenace předloze herecky leccos dlužna, především tam, kde postavy postrádají onu typickou kunderovskou dvojakost. Ředitel Jana Filipa je sympatický mladý muž, o kterém od začátku tušíme, že se nejspíš velmi nudí a proto si vymyslel celou tu

obludnou drezúru podřízených. Je nad věcí, nic nemyslí příliš vážně, nikomu nechce uškodit, ale jeho tvář „navenek“, tvář horlivého manipulátora a vyhlášeného záletníka, je nevýrazná a nepřesvědčivá. Bylo by však v zájmu hry i představením, aby tato „druhá“ tvář byla dostatečně viditelná, aby nebyla od začátku překryta první, skutečnou tváří postavy. Více vnitřní proměnlivosti by potřebovala i Eva v podání Věry Janků. Dobře typově obsazení jsou předseda Otakara Jandy a Růžena Aleny Tománkové. Oba herci nalézají pro své směšnohrdiny právě takový tón tuposti, arogance a ošklivosti, který převrací předsedovu neomezenou moc a Růženino vítězství nad ředitelem v ubohost, budící i hnus i politování. Prostředí školy výborně doplňují tleocvikář Milana Sulce a Prušánková Marie Vikové. Naproti tomu Štěpánka Ranošová volí pro zpodobení školnice prostředky veskrze konvenční.

Ptákovina na scéně Divadla Petra Bezruče je ironické, vtipné představení, které však hru nepostihlo plně. Smích, který vzbuzuje, nepřináší s sebou kus zděšení nad vítězí malostí a poznání, jak nebezpečně se věci vymykají z rukou svých původců.

Jaroslava SUCHOMELOVÁ

Výstřižková služba
Pražské informační služby
Praha 1, Letenská 2
Telefon 631-74

VÝSTŘIŽEK Z ČASOPISU

Práce, Ostrava

12. IV. 1969.

Oč jde v Kunderově „Ptákovině“

Komedie Milana Kundery „Ptákovina“ se dosud hrála pouze v Liberci, ale o této hře mluvili v celé republice všichni, kdož mají s divadlem něco společného. Právem. „Ptákovina“ je významný tvůrčí čin, je to vrchol naší současné dramatické tvorby, je to otfesné zrcadlo byvlšího autoritářského mocenského systému. Dějová tabuře je jen kulisou k účinnému rozehrání Kunderových přesných filosofických sond, a proto by nemělo cenu, v zájmu přístích diváků, prozrazovat děj. Nelze však opomenout, že Kundera (ku prospěchu věci) boří vžitě divadelní zákony o postupných dějových gradacích, otevírá na malé ploše expozici a pak již hra oslnivě jiskří v prudkém spádu a celé zaujme diváka. Její dialog je mistróvský, stejně tak jako obnažování postav v podobenství tragikomického zabarvení a především v podmínkách hrubého zneužívání moci, kdy „moc je nejsladší, když je úplně nepřiměřená...“.

Ostrava je tedy druhé město v republice, kde se „Ptákovina“ hraje. Již tato skutečnost patří ke kladům dramaturgie ostravského Divadla Petra Bezruče, které Kunderu nyní uvedlo. Ještě více potěšující je zjištění, že „Ptákovina“ je nejlepší inscenací současného repertoáru bezručovců. „Když je o čem hrát,“ jak říkají divadelníci, „je již polovina úspěchu zaručena.“ Inscenátoři však přidali i tu druhou, takže návštěva představení je skutečným kulturním zážitkem. Je třeba pochválit všechny, ale bylo by nespravedlivé nevyzvednout mladého režiséra Pavla Hradila, který vystihl správnou míru stylizace, dal představení vynikající nápadité aranžmá a blýskl se i řadou vtipných „šplců“. Oceňuji vysokou profesionalitu režie, bez hluchých nebo slabších míst a pevný řád představení.

Kundera rozvíjí děj simultánně ve dvou dějových proudech. Tyto dva navzájem

se prolínající děje jsou situovány do tří interiérů a jednoho exteriéru. V rytmizujícím a dynamizujícím vývoji obou herních plánů by však sebemenší přestavba znamenala retardaci, a proto celá scénická výprava hostujícího J. Duška je umístěna na jediné ploše, bez použití točny. Duškova výprava je proto vtipná, účelná, ponechává hercům dostatečný prostor, při čemž odpovídá intencím autora i režie.

Mladý herec J. Filip hraje náročnou roli již nemladého ředitele, složitý charakter smutného hrdiny, který chce po svém „přežít“ určité údobí společenského dění při zachování vnitřní svobody. Režuruje život a ten — silnější — se stává bumerangem a svého střelce mučivě zraňuje na nejcitlivějším místě. Role je to krásná, je třeba hrát komedii smrtelně vážně. J. Filip jí dal všechno, co jí patří, v souladu s Kunderou, i to její vnitřní zázemí bezmocnosti boje proti bezpráví, ale i nostalgii a potlačované utrpení. Mladá učitelka V. Janků nemá již herecky úkol tak složitý, ale i ona dovedla vykřesat účinné z postavy její jádro, především filosofii moderní ženy a svou Evičku pevně herecky uchopit. Domnívám se, že v poslední době jednoznačné obsazování O. Jandy do hlavních úloh herci poněkud ubližuje. O. Janda dává svému omezení a tláchalovi věrohodné a úděsné rysy nebezpečného člověka — blbce, který však má moc. Je herecky vemlouvavý, pouští otěže svého přirozeného hereckého naturelu s domnívající živočišností. Herecká kreace je dobrá, dalo by se dokonce konstatovat velmi dobrá, ale v kontextu současného repertoáru bezručovců podobají se role O. Jandy skoro jedna druhé. Toto nebezpečí stereotypu by si však především měli uvědomit režiséři.

VÁCLAV ŠKAFA

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
VÝSTŘÍŽKOVÁ SLUŽBA
Praha 2 - Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 544-778

VYŠTRÍZEK Z ČASOPISU
MORAVSKO SLEZSKÝ
VEČERNÍK OSTRAVA

26. III. 1969

~~K~~ KINDEROVU „PTÁKOVINU“
viduje v ostravském divadle
Divadlo P. Bezruče režisér P.
Hradil (klecici na záběru - ze
zkoušky před J. Filipem a O.
Jandou). Premiéra bude začát-
kem dubna.

Foto: Zdeněk Osif

Výstřižková služba
Pražské informační služby
Praha 1, Letenská 2
Telefon 631-74

VÝSTŘÍZEK Z ČASOPISU

Práce, Ostrava

- 5. IV. 1969

yx

V SOBOTU BUDE v ostravském Divadle Petra Bezruče čs. premiéra hry Mi-
lana Kundery „Ptákovina“ v režii P. Hradila a na scéně J. Duška. — Na
snímku O. Janda, J. Filip a P. Hradil při zkoušce hry.

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
VÝSTŘÍŽKOVÁ SLUŽBA
Praha 2 - Vyšehrad. K rotundě 8/82 - tel. 544-778

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Mladá fronta, Ostrava

10. IV. 1969

divadlo

Krutá a osvobozující

Je hra M. Kundery Ptákovina. Je krutá, protože bori muže a představy o vztazích mezi lidmi. Je osvobozující, protože je nezvratitelná ve svém vidění, ve své umělecké čistotné práci, v logice důkazů, ve své svobodě, do níž vstupujeme bodání pravdou.

M. Kundera je básník, který dávno odhodil „sladký jed idealismu“ a zařadil se mezi tvůrce, v naší době vytvářející „svědomí Evropy“. Vidí a ví, a proto může svrchovaně útočit proti zvrácenosti doby, proti hlouposti oplozené ideologií moci, proti vnitřně rozrušeným typům v okruhu této moci, proti vždy poslušným, kteří postavili svůj „křid“ na zvěčnění, na uznání pořádku, na ztrátě sebe sama, čili na svém odcizení.

Takové jsou i postavy ve hře Ptákovina. Podivní „brdínové“ bez suverenity jsou zde předváděni v úděsné umělecké hutnosti, uprostřed všeho občanského systému, uprostřed doby, kterou tvořili. A všichni mají jednu tvář. Jen jeden si uvědomí svou ustrašenou podvojnost, a i to je nebezpečí, neboť vědět o své druhé tváři, to znamená zápasit, to znamená věčný nekonečný svár, tragiku. Opravdu, syrový a neskrývaný mechanismus satiry se nakonec zákonitě ukucká v hrůze skutečných vztahů. Ale divák odchází z této inscenace vzrušen, zasažen a po-

učen, vnitřně zaktivizován, ve stehu i vzdoru.

O. Janda jako předseda a J. Filip jako ředitel předvedli ve svých rolích ukázky satirického herectví, jaké se v Ostravě vidává zřídka. O. Janda byl „realističtější“. Dodal hře žlvočišnost, jadrnost, naturalnost, úděsnou jednotu bíbre, který filosofuje. J. Filip byl zase jemný, povrchní, rozverný a vnitřně rozrytý a vytvořil v představení pól zmaření, smutku a dávné inteligence. Oba charaktery se setkávaly, splétaly a rozplétaly, vytvořivše masky navzájem na sobě závislé, ale sdělné a čtivé.

Ostatní postavy a jejich představitelé splnili umělecký úkol středu a jejich metaforický učitel-ský kolektiv, který je stravován v nesmyslném systému občanskou a lidskou pokleslostí, dlouho nevytvoří z paměti. Myslím, že soubor divadla jako celek dokázal opět ostravskému publiku, že ideu umělecky a lidsky sjednoceného divadla je v Divadle Petra Bezruče žít a příkladná.

Sdělnost představení, rychlý rytmus, skutečný satirický styl navazující na tradice bezručovců — to je zásluha režiséra P. Hradíla. V jeho „balení“ vstoupila hra mezi ostravské diváky jako čin ne jen umělecký, ale přímo občanský výchovný.

ZDENĚK KRČMAR

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
VÝSTŘÍŽKOVÁ SLUŽBA
Praha 2 - Vyšehrad. K rotundě 8/82 - tel. 544-778

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Mladá fronta, Ostrava

5. IV. 1969

PREMIÉRU PTÁKOVINY, nové hry spisovatele a dramatika Milana Kundery, uvede dnes ostravské Divadlo Petra Bezruče. Představení nastudoval režisér Pavel Hradil na scéně hostujícího J. Duška a s hudbou J. Tomšíčka. Na snímku ze zkoušky této inscenace: herci Otakar Janda a Alena Tománková.

FOTO: ZDENĚK OSIE